

פיתולזי זזותם – ביאור על ספר עץ הזיים

יו"ל ע"י בית המדרש "אור שלום" ע"ש כ"ק האדמו"ר הרב שלום ספרין זצוק"ל מקומרנא י-ם קרית ארבע ת.ד. 88 מיקוד 90100

היכל א מן שבעה היכלות, והוא היכל אדם קדמון, ובהיכל זה יש שבעה שערים
שער א - השער הראשון- דרוש עגולים ויושר ובו חמשה ענפים עץ חיים-שער א-ענף א – חקירה ב

החקירה השנייה [ב]

הקדמה: הרב מוהר"ו כותב בספר "מבוא שערים" [דף א ע"ב] טעם נוסף לבריאת העולמות, שבריאתם נועדה על מנת לבררם, היות שבבריאתם היו הם מעורבים מטוב ורע, ובכדי להחזירם למה שנאמר בחקירה א' "אחרי התהפכו אל מה שהיה" שאז יחזרו אל אור א"ס יש צורך להפריד את חלקי הטוב מהרע שנתערב בהם, ורק כך יוכלו לעלות ולהדבק במאציל ב"ה, והוא הנקרא "בירור" הנרמז במדרש "בורא עולמות ומחריבן" [ב"ר פרשה ג'].

החקירה הזו [ב'] שבה עסקו המקובלים וכלשון מוהר"ו היא קרובה אל שאלת מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור [כנאמר] במסכת חגיגה פרק אין דורשין. [דף י"א ע"ב]

א. והנה להיות השאלה זו עמוקה מאד אשר כמעט מסתכן האדם בהעמיק

הסתכלותו בחקירה זו. מסביר הרב כי הוא עוסק ב"מה לפנים ומה לאחור" והוא מה שיתבאר

בחקירה השנייה, אבל לגבי "מה למעלה ומה למטה" אין הוא מדבר עתה.

הארה: "מה למעלה ומה למטה" – כוונתם מה מצוי למעלה מהחלל, ומה מצוי למטה ממנו.

וכן מצאנו בספר "אדם ישר" [דף א] ששם לא נמצא כתוב "מה למעלה מה למטה" וכך היא הגרסה בשער ההקדמות [דף ה' סוף עמודה ד'] והיא הגרסה הנכונה.

הדגשה: הרב מזכיר דווקא כאן את עניין הסכנה שבחקירה זו, היות והיא נוגעת במה שהיה טרם בריאת העולמות ומה שיהיה לאחר "שיתהפכו אל מה שהיה", ובשאלה זו קיימת סכנה בשאלה מדוע העולם קיים חמשת אלפים שבע מאות שישים ושמונה שנים, [5768] ומדוע לא נברא העולם קודם לזמן זה?

ומסביר הרב וענינו כאשר הזכירו חז"ל במשנה הנ"ל [חגיגה י"א,ב] כל המסתכל בד'

דברים אלו ראוי לו שלא בא לעולם [מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור

וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם]. מדברי המשנה אנו למדים שלא ניתנה

רשות מאת המאציל העליון ב"ה לנבראים שיהיו עוסקים בהם, וזאת בשל היות הנבראים מוגבלים בזמן

ובמקום, והן מצד היותם במיעוט השגתם, ועל כן המנסה להעמיק באלו להשיגם ישתבש בהם ואם יחציף

פנניו יעסוק בהם למרות מיעוט השגתו, הרי הוא בבחינה של "אינו חס על כבוד קונו" ומסתכן בנפשו, על

כן אומר הרב וע"כ לא נוכל להרחיב ולהעמיק בחקירתם. ועלינו לדעת שלא נוכל לקבל תשובה

שלמה ומוחלטת בחקירה זו ובעניין זה.

ב. אמנם נבאר בע"ה ראשי פרקים כמציע מן החרכים בלתי הסתכלות בדברים

העמוקים והמשכיל על דברינו אלה ימצא טוב טעם ודעת אם יבינהו. והנה ענין

החקירה הזאת אשר שואלים למה בריאת עוה"ז היה בזמן שהיה ולא קודם או אח"כ. מדוע העולם נברא לפני ה' אלפים תשס"ח שנים, ולא לפני כן, אן פחות מכך? ולכן צריך

שתדע את אשר נבאר בחיבורינו. והוא כי הנה נודע כי האור העליון הוא השפע שבלשון מושאל קרוי אור שהוא במורגש אך קרוב ביותר לא"ס, למעלה למעלה עד אין קץ הנקרא א"ס שמו מוכיח עליו שאין בו שום תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל ועיקר. לא ניתן להבין את הקרוי בלשוננו אין סוף [א"ס] כי זו רוחניות מופשטת לגמרי, ואין בהשגתנו שום כלי להבין וכנאמר "משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו" למרות שכל הארץ כבודו, בשל חוסר השגת הנבראים באין סוף ב"ה, הם שואלים "איה מקום כבודו" עמוק ונשגב מהשגתם.

אלא, על מנת לתת לנו בית אחיזה למופשטות זו אנו מכנים אותה בשם התואר אין סוף, כי מה שמייצג את השלמות הוא אין סופיות. ולסיבת בריאת העולמות [בחקירה זו] והוא מופשט ומובדל מכל מחשבות והוא קודם אל כל הנמצאים [עולם האצילות] והנבראים [עולם הבריאה] והיצורים [עולם היצירה] והנעשים [עולם העשייה] ולא היה בו זמן התחלה וראשית בהיות הזמן נברא ולפניו היה ההעדר כי תמיד הוא נמצא וקיים לעד ואין בו ראש וסוף כלל.

ג. והנה מן הא"ס נשתלשל אח"כ מציאות המאור הגדול הנקרא א"ק לכל הקדומים כמ"ש בענף ג'. דברי הרב במונח "נשתלשלו" שאין הכוונה שהא"ס נתפרד ממנו אדם קדמון [א"ק] כי הא"ס אין בו שינוי כלל, וזו הכוונה בכל תורת הקבלה בענין ספירות בעולמות ופרצופים שהשתלשלו באופן של מילת השאלה – כי כולם מורכבים, אך אין שום הרכבה בא"ס המאציל ב"ה, וכוונת השתלשלות א"ק מהמאציל העליון ב"ה היא יצירת יש מאין – שזה בחינת נברא, אע"פ שאנו רואים את העולמות זה מתחת לזה – ונראים כמשתלשלים, הרי זה בערכנו ובמיעוט הבנתנו.

מכאן נמצינו למדים:

א. כל מה שנדבר במעשה המרכבה אינו מתייחס כלל לקב"ה, כי הוא השלם זה הנבראים המורכבים.
ב. בא"ס ב"ה לא שייך שום הרכבה ח"ו, וברא את כל המורכבים הנבראים יש מאין, ולשון השתלשלות הוא לשון מושאל, מאור אין סוף נשתלשל בחינת יש הקרויה א"ק, ויש לו מציאות של מקום הקרוי מקום אדם קדמון, והוא הנאצל הראשון, ובו ניתנה הרשות לדבר ולמטה ממנו.
ג. א"ק זה משום חחניותו הרבה וזכותו אין בהשגתנו כלל יכולת להבינו והוא מרומז בקוצו של יו"ד.

ואח"כ נשתלשלו ממנו האורות הנתלין בא"ק, הנה הם אורות השפע מהמאציל העליון ב"ה, רבים היוצאים מתוכו ומאירין חוצה לו. אורות אלו הם ממה שניתן בו על ידי הא"ס ב"ה, בסדר הירידה מלמעלה למטה, בסוד ההשתלשלות, מהם תלויין ממוחו דרך השערות שהם חב"ד, ומהם מגולגלתא הכתר מהבחינה החיצונית שבו הוא האור המקיף, ומהם מעיניו ומהם מאזניו ומהם מחוטמו ומהם מפיו ומהם ממצחו הוא שם מ"ה החדש שעלה מהטבור, [ועל ענין החזרה למעלה אל המצח לאחר שהחל מהשערות גלגלת אזניים חוטם פה, יתבאר בהמשך], חוצה

לו, ומהם סביבות גופו שהוא בחי' ז' תחתונים שלו ז' ספירות חג"ת נהי"מ] ובסביבותיהם אורות רבים מאירים ונתלים בהם הנקרא עולם הנקודים הם עשר

ספירות דעתיק שמלבישים לאצילות, ואח"כ נשתלשלו ממנו ד' עולמות אבי"ע הידועים ומפורסמים כנזכר בזהר ובתיקונים.

ד. ואמנם אצילות א"ק הזה ומכ"ש שאר עולמות שתחתיו כנ"ל, היה להם ראש וסוף, והיה להם זמן התחלת היותן ואצילותן שגם שא"ק הוא הקרוב ביותר לאין סוף ב"ה והוא זך ביותר, עד שלעיתים הרב קורה לו [לא"ק] אין סוף, [עיין ע"ח דף ס' ובעוד מקומות] משום שיש בו ממעלות האין סוף, עם כל זה הוא נאצל והוא מוגבל כי קיים בו מציאות של העדר, משא"כ בא"ס הנ"ל הוא המאציל העליון ב"ה, שהוא שלם בכל השלמות והוא היה הוה ויהיה.

ה. והנה מן העת זמן אשר התחיל התפשטות והשתלשלות האורות והעולמות הנ"ל הם א"ק ועולמות אבי"ע, מאז התחיל היות הנבראים כולם, זה אח"ז עד שבא הדבר אל המציאות אשר הוא עתה ר"ל שהעולם הזה מוכן ומזומן ויש לפניו עולמות עד אדם קדמון [א"ק] וכפי סדר ההתפשטות והשתלשלות כסדר הזמנים זה אח"ז כך נעשה ולא היה אפשר להקדים או לאחר בריאת עוה"ז שמאותו רגע שעלה ברצונו של המאציל ב"ה לברוא את העולמות, ומהוצאתם לפועל התחילה מציאות של מושג הזמן, של העולמות הנבראים, ולכן מרגע האצלת עולם א"ק ועולמות אבי"ע, הם נאצלו בהגבלות הזמן, שנברא איתם, והיות והעולמות תלויים זה בזה כי כל עולם ועולם נברא אחר בריאת עולם שלמעלה ממנו והגדרת זמן בהם הוא מעת שנאצל העולם ההוא עד להשלמתו, וממנו החל להיות נמשך העולם הבא אחריו, וכל העולמות היו נבראים ומתפשטים ומשתלשלים והולכים זה תחת זה בזמנים שונים ומאוחרים זא"ז עד שהגיע זמן בריאת עוה"ז, ואז נברא בזמן הראוי לו אחר בריאת העולמות העליונים אשר עליו ודי בזה כי לא נוכל להרחיב ולהעמיק ביאור זה הענין ככל הצורך – הנה מצינו בדברי רבנו האר"י [מאמרי רשב"י מ"ד ע"ב] שעולם הנקודים הוא עולם התוהו, כנרמז בתורה "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. והארץ הייתה תהו ובהו" שמפשט הכתוב משמע שהארץ שנבראה באופן של תהו ובהו, אך לפי הסוד "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" אך לפני כן טרם בריאת העולמות [הם מ"ה וב"ן כידוע] הארץ הייתה תהו ובהו, היינו שהיות ובכ"ה באלול נברא העולם, והוא כמובא בבן איש חי [שהעתיק מסידור הרש"ש] שהיו עושים יום זה של כ"ה באלול כיום טוב ואוכלים בשר ולובשים בגדי חג.

וידוע הוא שאדם הראשון נברא בא' תשרי – יום השישי לבריאה, יוצא מדברנו שביום י"ז באלול יצאו ג' ראשונות של עולם התוהו, ובכל יום נשלמה ספירה אחת, עד שנברא עולם הזה. ויוצא מדברי האר"י זיע"א שהגדרת הזמן הוא אך ורק מעת בריאת העולמות. והרמ"ז [רבי משה זכות] בהגותיו אומר שעולם אדם קדמון [א"ק] נברא בט"ז אלול. וממשיך הרב וא"יך נברא א"ק וכמה הוא הזמן שהיה בין מציאות עולם ועולם ומת"י האצלה הראשונה ותחילתה.

הארה: לפי דברי הרמ"ז נראה שזמנו של א"ק הוא בט"ז אלול ומדברי האר"י ג' ראשונות של עולם התהו יצאו בי"ז אלול ובכל יום נשלמה ספירה, מכאן שמרגע יציאת א"ק ועד העולם הזה חלפו י"ג ימים [זמנים] שהם בלשון מושאל לנו כנאמר בפסוק "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור" [תהלים צ]

הארה: כתב מורנו ורבנו הגר"א [קול התור], בראש השנה שנת הת"ק (1739) בעניין הגאולה על פיה בשנה זו [הת"ק] מתחיל בוקרו של ה"יום הששי" של העולם, בו יש להתחיל את ההכנות לקראת השבת בה תהיה הגאולה השלמה.

חשובנו זה הסתמך על דברי הגמרא [מסכת סנהדרין] על פיה סך כל ימי העולם עד לגאולה השלמה ששת אלפים שנה. והגאון החשיב כל אלף שנים כיום אחד, על פי הפסוק "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור", ומכאן ששנת חמשת אלפים וחמש מאות לבריאת העולם היא בוקרו של היום השישי. כשם שההלכה קובעת שיש להשכים ביום ששי ולהכין את צורכי השבת כך על פי דברי הגאון יש להתכונן ל"שבת" של העולם באופן מעשי החל מ"בוקרו של היום הששי".

יש להדגיש שרבנו מוהר"ח"ו לא השיב על החקירה הזו באופן מוחלט, ונראה שיש לבאר כדברי האר"י [שער מאמרי רשב"י] וכמובן מדברי הרמ"ז, אך בעצם אין מענה מוחלט כלל ועיקר, כי תשובה לחקירה זו תיעצר במושגי הזמן, היינו מא"ק לאצילות חלפו כך וכך שעות [ימים] ואח"כ עולם האצילות ועל זו הדרך עד עשיה, אך כשנביט מלמטה למעלה במושגי זמן מושאלים עד א"ק שמעבר לו אין לנו רשות והשגה כלל וכלל, ונשארה השאלה בבחינת "וחצי תאוותו בידו".

והוא שאצר מוהר"ח"ו בתחילת דבריו " אשר כמעט מסתכן האדם בהעמיק הסתכלותו בחקירה זו", וכאן הוא עיקר אמונת הייחוד בה' אחד ושמו אחד, ואין עוד זולתו, היה הוה ויהיה, וכנאמר במשנה [אבות ד' כ"ב] "הוא היה אומרים: הילודים למות; והמתים להחיות; והחיים לידון, לידע להודיע ולהודע שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדיין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לידון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשאלו בית מנוס לך, שעל כרחך אתה נוצר; ועל כרחך אתה נולד; ועל כרחך אתה חי; ועל כרחך אתה מת; ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

והסביר האדמו"ר זיע"א הילודים למות, והמתים להחיות, הוא ענין הגלגולים, והחיים לידון על מעשיו שפעל בעולם הזה, לידע את אשר ידוע ומבורר ביסודות התורה והמצווה כפי שנתנה למשה בסיני להודיע לכל הנבראים כי אין עוד מלבדו ולהודיע שהתגלותו בעולם העשייה שהוא מתגלה בלשון מושאלת אל כשהוא מתלבש בחסד ואין בו שום שינוי כלל בהתלבשות במידות השונות, כי הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדיין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לידון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון שאדם מבין שאין בידו שום השגה בטרם נבראו העולמות ששם אין מקום לחשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשאלו בית מנוס לך, שעל כרחך אתה נוצר, וכמי שנברא ונאצל אין בידך השגה במאציל כלל ועל כרחך אתה נולד, בזמן שעלה במאציל העליון שתהא נשמתך נכנסת בגוף, ועל כרחך אתה חי עד מאה ועשרים שנה, ועל כרחך אתה מת בעולם הזה ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לבוא בגלגול או להיותך נעש בגיהנם או להניח נשמתך בגן עדן עליון להתענג על ה'.

תמה חקירה שנייה